

Polityka wobec diaspory w kontekście migracji poakcesyjnych. Analiza porównawcza Polski, Litwy i Węgier. Popularnonaukowe streszczenie projektu

Polska, Litwa i Węgry jako państwa o wspólnej historii, przechodzące zbliżone procesy polityczne i społeczno-gospodarcze oraz usytuowane w tej samej przestrzeni geo-politycznej, doświadczały także podobnych procesów emigracyjnych. W państwach tych można wyróżnić trzy główne grupy diaspory: 1) mniejszości narodowe w krajach sąsiadujących (jako wynik zmian granic po II wojnie światowej); 2) "tradycyjną" diasporę (jako efekt emigracji XIX i XX wieku do Europy Zachodniej i obu Ameryk); oraz 3) diasporę "poakcesyjną" (jako rezultat odpływu obywateli po wejściu obu krajów do UE w 2004 roku). Szczególnie ostatnia fala wyjazdów okazała się masowym i dynamicznym procesem, w konsekwencji którego Polska jest obecnie krajem o największym poziomie emigracji netto, Litwa ma największą liczbę emigrantów na 1000 mieszkańców w całej UE, a na Węgrzech największy odpływ do innych państw UE miał miejsce w okresie kryzysu gospodarczego (po 2007 roku) i dotyczył głównie młodych i wykształconych obywateli. Procesy emigracyjne i liczna diaspora rozsiana na całym świecie miały wpływ na rozwój polityki państwa wobec diaspory, szczególnie w perspektywie emigracji ostatnich 15 lat. Temat ten nie był do tej pory przedmiotem pogłębionych badań i analiz, w szczególności w perspektywie porównawczej.

Podstawowe pytania, na które zostaną udzielone odpowiedzi w toku projektu dotyczą rozwoju, wzorców, podobieństw i różnic polityki trzech wybranych państw wobec diaspory w okresie po transformacji politycznej (1989/1991) do chwili obecnej. Szczególna uwaga zostanie poświęcona okresowi po akcesji tych państw do UE w 2004 roku. Szczegółowe pytania badawcze są następujące: 1) Jaki jest oficjalny dyskurs (narracja) na temat diaspory, regulacje prawne, struktura instytucjonalna odpowiedzialna za projektowanie i wdrażanie polityki państwa oraz programy i strategie dotyczące diaspory oraz jak zmieniały się one w czasie?; 2) Jaka była reakcja badanych państw na odpływ własnych obywateli w okresie po akcesji do UE oraz działania prawno-polityczne skierowane do diaspory „poakcesyjnej”?; 3) Na czym polega polityka diaspory skierowana do mniejszości narodowych żyjących w państwach sąsiednich i czy zmienia się ona w dobie rosnącej różnorodności diaspory związanej z emigracją poakcesyjną?; 4) W jakim stopniu diaspory są podmiotami politycznymi mającymi wpływ na system polityczny w kraju pochodzenia i/lub są traktowane jako przedmiot polityki zagranicznej i stosunków międzypaństwowych (zachodzących między państwem pochodzenia a państwami osiedlenia diaspory)?

W projekcie zaproponowano oryginalne podejście teoretyczne i analityczne do badania polityki wobec diaspory (oparte na trzech wymiarach narracyjnym, prawno-instytucjonalnym i praktycznym), które zostanie rozwinięte i empirycznie przetestowane podczas planowanych w projekcie badań porównawczych. Zaplanowane badania obejmują między innymi krytyczny przegląd źródeł zastanych (literatury i dotychczasowych badań) oraz dokumentów archiwalnych, analizę dyskursu politycznego (programów, przemówień przedstawicieli różnych ciał politycznych pod kątem obecności w nich kwestii związanych z emigracją i diasporą) oraz badanie jakościowe (min. 48 pogłębionych wywiadów z przedstawicielami administracji, decydentami politycznymi, ekspertami oraz liderami polskiej, litewskiej i węgierskiej diaspory).